

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕГРАТИВНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКИХ ДИСЦИПЛІН У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

реалізації індивідуальної стратегії самовираження в галузі музики.

7. Результати формувального експерименту виявили позитивні зрушення в розвитку готовності старшокласників експериментальних груп до музичної самоосвіти та самовиховання; зафіксовано підвищення інтересу до пізнання різноманітних напрямів музичного мистецтва, поглиблення знань та уявлень учнів з музики, набуття умінь планування, організації та оцінювання музично-самоосвітньої діяльності, а при потребі корегувати свої дії. Підсумковий зріз наприкінці формувального експерименту засвідчив, що, порівняно з учнями контрольних класів, в учнів експериментальних класів значно підвищилися рівні готовності до музичної самоосвіти та самовиховання: високий (24,5%), середній (59,2%), низький (16,3%).

Висновки. Проведене дослідження, безумовно, не претендує на повне висвітлення всіх питань, що стосуються розглянутої проблеми. У

ньому дослідженні лише основні фактори, що впливають на формування готовності старшокласників до музичної самоосвіти та самовиховання. Важливими залишаються питання музичної самоосвіти учнів інших вікових груп; підготовки вчителів до організації музичної самоосвіти учнів у системі післядипломної освіти.

1. Болгарський А.Г. Деякі аспекти формування художньо-творчих вмінь у майбутнього вчителя музики // *Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики: Зб. наукових праць / ред. кол.: Н.В. Гузій (відп. ред.). – К.: УДПУ, 1997. – С. 290–293.*

2. Брилін Е.Б. Формування навичок композиторської творчості у студентів музично-педагогічних факультетів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата пед. наук: 13.00.02/КНУКиМ. – К., 2002. – 19 с.

3. Падалка Г.М. Музична педагогіка: Курс лекцій з актуальних проблем викладання музичних дисциплін в системі педагогічної освіти. – Херсон: ХДПІ, 1995. – 104 с.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2010

УДК 378.016:785.1

Жанна Карташова, старший викладач кафедри теорії, історії музики і гри на музичних інструментах
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕГРАТИВНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКИХ ДИСЦИПЛІН У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

У статті висвітлено педагогічні умови реалізації інтегративних зв'язків інструментально-виконавських дисциплін у процесі підготовки студентів-музикантів до роботи в загальноосвітніх і позашкільних закладах освіти.

Ключові слова: інтеграція, інструментально-виконавська діяльність, професійна підготовка, міждисциплінарна взаємодія.

В статье отражены педагогические условия реализации интегративных связей инструментально-исполнительских дисциплин в процессе подготовки студентов-музыкантов к работе в общеобразовательных и внешкольных учебных заведениях.

Ключевые слова: интеграция, инструментально-исполнительская деятельность, профессиональная подготовка, междисциплинарное взаимодействие.

In the article the pedagogical terms of realization of integral connections of instrumental-performance disciplines are reflected in the process of preparation of students-musicians in general and out-of-school establishments education.

Keywords: integration, instrumental-performance activity, professional preparation, discipline co-operation.

Постановка проблеми. Провідною метою модернізації та удосконалення вищої освіти в Україні є досягнення принципово нового рівня якості підготовки майбутнього фахівця. Розв'язання цього завдання пов'язано зі зміною акцентів у меті вищої освіти

з формування випускника вищої школи на розв'язання проблеми цілісного розвитку особистості студента, його творчої індивідуальності, підготовки до професійної діяльності в умовах інноваційного розвитку суспільства.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕГРАТИВНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКИХ ДИСЦИПЛІН У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

Сучасна система вищої педагогічної освіти орієнтується на нове соціальне замовлення – заміну освітньої парадигми просвітництва на парадигму культуротворчості і культуроосвіченості, а тому передбачає поруч з диференціацією активне впровадження інтеграційних процесів у навчання, які набувають особливого значення за умов інформаційного переважання сучасного навчально-пізнавального процесу. Завдання інтеграції змісту навчання полягає в об'єднанні всіх або майже всіх його ланок у цілісну дидактичну систему, що сприятиме засвоєнню студентами комплексу фундаментальних і гуманітарних знань, які майбутній учитель музики зможе творчо використати у своїй професійній діяльності. Упровадження інтегративних процесів у навчально-виховний процес підготовки майбутніх учителів музики передбачає: визнання значущості не лише змісту навчального матеріалу, а й логічних зв'язків між елементами цього змісту; формування в студентів цілісної системи знань з музичного мистецтва; забезпечення фундаментальності отриманих знань, розробку критеріїв включення нових відомостей у зміст фахової підготовки майбутніх учителів; застосування адекватних змісту форм, методів і засобів навчання; розвиток професійних та особистісних якостей майбутнього вчителя, його творчості.

Аналіз досліджень і публікацій. Поняття “інтеграція” сьогодні стає провідною педагогічною категорією. Поняття “інтеграція” є багатограним, і найбільш повніше це підтверджують сучасні лінгвістичні та енциклопедичні джерела, подаючи різні – суспільні, політичні, економічні, філософські та інші значення цього поняття.

Виділено такі однокореневі поняття: *інтеграція* – процес чи стан відбудови, відновлення, поповнення, об'єднання в ціле раніше ізольованих частин (означає результат інтеграції або дію, яка веде до цього результату); *інтегратор* – фа тор, відновник (пристрій для інтегрування); *інтегральний* – цілісний, єдиний, неподільний стан (пов'язаний з інтегралом або інтеграцією, специфічний спосіб пізнання); *інтегративний* – процес, у якому реалізується зовнішня та внутрішня, змістовна та процесуальна сторони інтеграції; *інтегрований* – цілісний, без внутрішніх суперечностей стан, що задається ззовні; *інтеграційний* процес, який реалізується за допомогою інтегративних засобів; *інтегрування* – процес знаходження інтегралу (цілості) за елементами; *інтегрувати* – повністю виконати

інтеграцію (доконана дія); *вінтегрувати* – введений новий термін, який означає поетапну інтеграцію елементів у задану систему з наявністю домінуючих елементів (І.М. Козловська) [4, 3 – 4].

Інтеграція розглядається як: важливий важіль оптимізації кінцевого результату професійного навчання, умова, засіб підвищення ефективності і скорочення термінів оволодіння основами професійної майстерності майбутніми фахівцями [3, 56]; рух системи до великої органічної цілісності [8, 84]. Існує також визначення педагогічної інтеграції як створення великих педагогічних одиниць на основі взаємозв'язку різних компонентів навчально-виховного процесу [2, 68 – 72]. *Інтеграція* передбачає врахування багатоманітності ознак елементів, які інтегруються, причому в процесі накопичення кількісних ознак і виникнення нової якості зберігаються індивідуальні риси інтегрованих елементів (принцип єдності, якості та кількості). *Інтеграція знань* наочніше показує їх доцільність. Закономірність, необхідність і випадковість у контексті використання інтегрованих знань виражаються повніше [5, 8]. Проаналізовано основні філософські *концепції інтеграції знань* – концепція єдності світу та всезагального зв'язку явищ; концепція інтеграції знань як вияву творчості в діяльності людини [7, 20].

Мета статті полягає у визначенні педагогічних умов формування в студентів-музикантів інструментально-виконавських умінь та навичок, реалізація яких забезпечить їхню готовність до роботи в загальноосвітніх і позашкільних закладах освіти.

Виклад основного матеріалу. Серед завдань, які розв'язують сучасні музично-педагогічні дослідження, окреслено проблеми, що пов'язані із загальною теорією змісту вищої музично-педагогічної освіти. Відомо, що зміст освіти залежить як від свого основного джерела – культури, так і від орієнтації на кінцевий результат процесу навчання. Сутність сучасної підготовки майбутнього вчителя музики полягає в комплексному підході до розв'язання завдань мистецької освіти та естетичного виховання в нових соціально-економічних умовах. Слушною є думка О. Апраксіної, яка зазначила: “Складність професії вчителя музики визначається необхідністю тісного взаємозв'язку елементів, які входять у поняття “вчитель” і “музикант”. Він має бути не тільки добре освіченою людиною, яка володіє своїм предметом, а й особистістю у високому розумінні цього слова. Виховуючи дітей засобами

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕГРАТИВНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКИХ ДИСЦИПЛІН У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

музичного мистецтва, він формує світогляд, їхні погляди, поняття, уяву" [1, 32].

На інтегративності діяльності вчителя музики, на його загальносуспільному значенні, відповідальності в естетичному вихованні учнів наголошувала і Г. Падалка [6]. На її думку, професія вчителя музики передбачає такі засади, як: самовідданість і ентузіазм, переконаність у необмеженості виховних можливостей мистецтва музики, палке бажання і вміння зробити її необхідною для всіх людей.

Отже, діяльність учителя музики є багатоаспектною і різноманітною. На музично-педагогічних факультетах педагогічних університетів та інститутів мистецтв здійснюється ґрунтовна підготовка майбутнього фахівця. Процес фахової інструментально-виконавської підготовки майбутнього вчителя музики має цілісно-синкретичний характер. Із самої художньо-педагогічної практики в сучасній музично-педагогічній науці зростає ідеал "цілісного педагога-музиканта", який впливає з визнання внутрішньої єдності творчої особистості, а також багатства та єдності засобів її проявів у музично-педагогічній творчій діяльності.

Навчально-виховний процес у вищому навчальному закладі виступає як форма організації діяльності; система впливу на студентів, у ході якого здійснюється їх підготовка до майбутньої педагогічної діяльності; процес, в якому реалізуються завдання і досягається мета професійного становлення студентів. Тобто навчально-виховний процес є засобом професійної підготовки майбутнього спеціаліста. Проте за останній час педагогіка переглядає свої вимоги до змісту професійної підготовки спеціаліста. На сучасному етапі розвитку вищої освіти зміст професійної підготовки не зводиться до отримання прямого результату навчання – знань, умінь та навичок. Завдання освіти, на усіх її рівнях полягає в створенні сприятливих умов для розвитку особистості кожної людини, формування її пізнавальної активності, в творчому осмисленні і перетворенні дійсності, що виявляється на основі оволодіння загальнонауковими і професійно значущими знаннями, вміннями і навичками.

Інтеграція професійної підготовки студентів відображує єдність змістовного і процесуального напрямів навчання на всіх його етапах. Це дає можливість майбутнім спеціалістам виокремлювати найбільш суттєві аспекти цілісності навчального процесу:

- "охоплювати" навчально-виховний процес як результат інтеграції окремих частин, що вступають у безпосередню і опосередковану

взаємодію, вирізняти нові системні якості, що з'являються на певному рівні інтеграції;

- оволодівати комплексом операціональних процедур, що утворюють цю цілісність, при теоретичному аналізі без втрати їх сутнісних якостей;

- легко визначати "місце" і функції окремого елемента цілісності в її загальній структурі, здійснювати проектування властивостей загального на окремих елемент, розширювати рівень сприйняття будь-якого системного факту, події.

Теоретичне узагальнення сутності інтеграційних процесів в освітній системі дало нам можливість розглядати інструментально-виконавську підготовку майбутніх учителів музики з позиції цілісного підходу до їх професійного становлення і на цій основі передбачати шляхи подолання суперечностей, які виникають у багатопредметній системі навчання на мистецьких факультетах. В основі такого підходу закладені процеси зближення і взаємодії фундаментальних та фахових дисциплін, що орієнтує студента на завдання професійної діяльності та робить майбутнього фахівця компетентним у колі питань обраної спеціальності.

Отже, педагогічне керівництво інтеграційним процесом інструментально-виконавської підготовки має бути спрямованим на забезпечення готовності студентів до його охоплення, а саме:

- накопичення студентами теоретичного музично-виконавського досвіду: вироблення комплексного підходу до всіх музично-теоретичних та музично-виконавських дисциплін з метою вироблення міждисциплінарних знань та умінь за допомогою інтегративних зв'язків при вивченні всіх раніше зазначених дисциплін;

- розвиток у майбутніх учителів музики самостійності: знаходження студентом власних шляхів здійснення інтегративних зв'язків засобом трансформації одержаних інтеграційних знань та умінь у інструментально-виконавській діяльності.

Таким чином, необхідними умовами ефективного забезпечення інтеграції інструментально-виконавських дисциплін у фаховій підготовці майбутніх учителів музики є:

- підготовка викладачів до здійснення інтегративних зв'язків у навчальному процесі;

- забезпечення професійно-педагогічної спрямованості інтегративних зв'язків дисциплін музично-інструментального циклу з урахуванням принципу наступності.

Перша педагогічна умова зумовлена тим, що успішна підготовка майбутнього вчителя

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕГРАТИВНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКИХ ДИСЦИПЛІН У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

залежить від професійної готовності викладачів до здійснення інтегративних зв'язків у навчально-виховному процесі. Проблема інтеграції між навчальними предметами ми розглядаємо як фактор інтенсифікації й оптимізації навчально-виховного процесу. Інтеграційний підхід відкриває широкі можливості для перебудови навчальних планів і програм з урахуванням взаємопов'язаного навчання. Він дозволяє виділити загальнонаукові за своєю суттю одиниці навчального матеріалу, що розглядаються в різних дисциплінах, і розширити, поглибити інтеграційне навчальне знання при засвоєнні кожної окремої дисципліни шляхом синтезу нових даних, ознак і характеристик явищ, що вивчаються.

Цілісну інструментально-виконавську підготовку студентів ми вбачаємо у взаємопов'язаному навчанні, що вибудовується на виявленні зв'язків між дисциплінами психолого-педагогічного і музично-педагогічного циклів. Це вимагає цілеспрямованої підготовки викладачів ВНЗ, яка передусім вимагає цілеспрямованої роботи з ознайомлення викладачів вищої школи з методикою інтеграційного навчання.

Як зазначено вище, зміст підготовки майбутнього вчителя музики має будуватися як комплексна цільова музично-інструментальна програма, зорієнтована на кінцевий результат, а не бути складовою автономних дисциплін. Зміст кожної окремої дисципліни слід розглядати як органічну частину цілісного змісту всебічної підготовки майбутнього вчителя музики. Реалізація цього завдання забезпечується другою, визначеною нами педагогічною умовою.

Узгодженість навчальних планів і навчальних програм є необхідною умовою інтеграційного навчання при фаховій інструментально-виконавській підготовці майбутнього вчителя музики. Створення оптимального науково обґрунтованого навчального плану, що інтегрує модель фахової підготовки майбутнього спеціаліста, є головною передумовою реалізації стійких зв'язків як у методологічному, так і в дидактичному аспекті.

Предметний егоцентризм перешкоджає формуванню справжнього пізнавального інтересу, призводить до перевантаження студентів. Виникнення та розширення прірви між навчальними предметами ускладнює вироблення інтегративних знань, умінь і навичок, формуванню цілісної наукової картини світу, порушує гармонію всієї гами педагогічних дій.

Розв'язання проблеми інтегративних зв'язків суттєво підвищує ефективність навчально-виховної роботи вже на рівні її організації,

зменшується діапазон заходів, які проводяться; виключається невиправдане дублювання вже засвоєної наукової інформації; значно економляться сили викладачів і студентів; вивільнюється час для індивідуальної роботи, що дає можливість глибше та серйозніше розв'язувати поставлені науково-виховні завдання.

На нашу думку, тільки завдяки інтегрованому навчанню дисциплінам інструментально-виконавського циклу можливо досягти ефективних результатів у роботі над музичним репертуаром, який можна використовувати як супровід до вокально-хорових творів і хореографічних композицій.

Навчальний процес зі студентами-музикантами здійснюється згідно з розробленою нами методикою поетапного формування готовності до інструментально-виконавської та методичної діяльності і ґрунтується на принципах інтегративного підходу:

- міждисциплінарної взаємодії (основного музичного інструмента, додаткового музичного інструмента, концертмейстерського класу, ансамблевої гри);

- універсалізації методів навчання, які застосовують у різних спеціальних класах: метод історико-стильового аналізу (визначення стилю, жанру музичного твору, характеристика історичного періоду); метод музично-теоретичного аналізу твору (визначення тонального плану, метроритмічної основи, гармонічної побудови, структури твору, аналіз окремих його частин); метод вокалізації (окремих музичних фраз з метою визначення правильного фразування) тощо;

- взаємозв'язку та взаємозумовленості теоретичної (психолого-педагогічної, фахової), методичної і практичної підготовки студентів;

- поєднанні вузькоспеціальних та загальнопрофесійних знань, умінь і навичок (психолого-педагогічних, спеціальних музичних, художньо-естетичних знань; умінь визначати музичні жанри, стилі, напрямки; навичок добору й компонування музичного матеріалу);

- взаємовпливу загальнонаукових і фахових знань.

Висновки. Обґрунтовано, що фахова підготовка сучасного вчителя музики, спеціаліста широкого гуманітарного профілю має бути спрямована на формування соціально активної особистості, яскравої, масштабної, такої, що володіє високим потенціалом, фундаментальними знаннями, глибоким професіоналізмом, комплексною художньою свідомістю.

Розкрито роль і значення інтегративних зв'язків

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО МУЗИЧНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-МУЗИКАНТІВ У КЛАСІ ГРИ НА БАНДУРІ

дисциплін інструментально-виконавського циклу для підвищення якості фахової підготовки майбутнього вчителя музики. Вони дозволять забезпечити: цілісність розвитку музичного мислення як системотворчого фактора основних компонентів музично-педагогічної підготовки (мотиваційно-ціннісного, когнітивно-процесуального, організаційно-комунікативного); усвідомлення студентами ролі та місця музичних знань і вмінь у педагогічній діяльності, мотивацію необхідності їх комплексного, інтеграційного використання.

1. Апраксина О.А. Методика музыкального воспитания в школе: учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. № 2119 "Музыка и пение" / Ольга Александровна Апраксина. – М.: Просвещение, 1983. – 224 с.

2. Безрукова В.С. Интеграционные процессы в педагогической теории и практике / В.С. Безрукова. – Екатеринбург: Деловая кн., 1994. – 152 с.

3. Беляева А.П. Дидактические принципы

профессиональной подготовки в профтехучилищах: метод. пособие / А.П. Беляева. – М.: Высш. шк., 1991. – 208 с.

4. Козловська І.М. Аспекти дидактичної інтеграції: курс лекцій / І.М. Козловська. – Л., 1999 – 2000.

5. Козловська І. Історико-методологічні та загально педагогічні аспекти дидактичної інтеграції у професійній школі: метод. рекомендації / І. Козловська, Я. Собко; АПН України. Ін-т педагогіки і психології проф. освіти. – Л.: ПППО АПН України, 1995. – 28 с.

6. Падалка Г.М. Українська філармонія для дітей та юнацтва: Проблеми модернізації музично-педагогічної освіти / Г.М. Падалка // Мистецтво і освіта. – 1998. – № 1. – С. 7 – 10.

7. Собко Я.М. Дидактика інтегративних курсів: становлення, сутність та перспективи / Я.М. Собко // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2002. – № 2. – С. 99 – 105.

8. Яковлев И.П. Интеграционные процессы в высшей школе / И.П. Яковлев. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1980. – 115 с.

Стаття надійшла до редакції 24.03.2010

УДК 787.5

Ніна Кожбахтєєва, старший викладач кафедри музично-інструментальної підготовки Інституту мистецтв Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського, м. Одеса

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО МУЗИЧНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-МУЗИКАНТІВ У КЛАСІ ГРИ НА БАНДУРІ

У статті висвітлена проблема необхідності впровадження інноваційних підходів до музично-інструментальної підготовки майбутніх учителів музики з додатковою спеціалізацією "режисюра масових музично-виховних заходів" з орієнтацією на специфіку професії та рівень довузівської підготовки.

Ключові слова: музично-інструментальна підготовка, бандура, студент-музикант.

В статті освещена проблема необходимости внедрения инновационных подходов к музыкально-инструментальной подготовке будущих учителей музыки с дополнительной специализацией "режиссура массовых музыкально-воспитательных мероприятий" с ориентацией на специфику профессии и уровень довузовской подготовки.

Ключевые слова: музыкально-инструментальная подготовка, бандура, студент-музыкант.

In the article the problem of necessity of introduction of the innovative going is lighted up near musically instrumental preparation of future music masters with additional specialization "direction of mass musically educate measures" with an orientation on the specific of profession and level of the institute of higher preparation.

Key words: musically instrumental preparation, bandura, student-musician.

Актуальність проблеми. Інтеграція України у світовий економічний і культурний простір ставить перед системою освіти важливі завдання постійного оновлення й реформування, пошуку нових технологій у діяльності, використання всіх можливостей щодо швидкого саморегулювання та самооновлення, переорієнтації на нові принципи стимулювання розвитку пріоритетних напрямків. З огляду на нові вимоги сьогодення формуються нові вимоги до молодих фахівців – це

ініціативність, мобільність, здатність швидко адаптуватися до нових умов життєдіяльності, здатність до самореалізації та самовдосконалення впродовж життя.

Інтенсивність процесів оновлювання в суспільстві і відповідно в освіті призводять до перегляду внутрішньо вузівських орієнтирів. Актуалізується проблема підготовки вчителя-вихователя спроможного вийти за межі власного навчального предмета, оптимально втілювати фахові знання в загальну систему культури.